

Verbal Strategies in Interrogation Interaction (An Investigation in Legal Discourse)

Parisa Najafi¹, Farideh Haghbin²*

1. PhD Candidate in General Linguistics, Shiraz University, Shiraz, Iran.
2. Associate Professor of Linguistics, Alzahra University, Tehran, Iran.

Abstract

During the interrogation process and its discourse language contains certain characteristics that can be the source of many linguistic researches and studies. One of the most important issues that can be mentioned in the interrogation process is how to evolve the verbal communication by the interrogator in order to obtain the truth of the interrogee's statements. In this regard, the interrogator uses strategies to advance the discourse in his/her own way. In analyzing the data, the participants in the interrogation interaction were divided into two groups of specialist and non-specialist. The first category are the people who are familiar with the law and the legal language and include the police, judge, lawyer, etc. On the other hand, the second group are people who are not familiar with the law (or at least have little familiarity), including the accused, the plaintiff. In the present essay, based on the corpus of ten litigation files and based on the analysis of the verbal interaction between the expert (judge) and the non-expert (the accused, the plaintiff), we attempted to extract the various strategies used by the interrogator. The strategies include question formulation, use of repeated questions, quotation clauses, contrast, the use of the phrase "khob" as a discourse maker and interruption.

1. Introduction

In a simple definition forensic linguistics is an attempt to explore the way relationships between people in legal contexts are constructed through language. What we are dealing with in forensic linguistics in general is the analysis of legal writing or legal talk. The present study focuses on legal talk in interrogation, specifically questioning in trial. In the present study we examined the interrogation process, which includes the strategies that the

Received: 24/09/2018
Accepted: 18/01/2019

* Corresponding Author's
E-mail: faghbin@alzahra.ac.ir

T. M. U.

Language Related Research
E-ISSN: 2383-0816
Vol.11, No.4 (Tome 58),
September, October & November 2020

interrogator uses during the interrogation process to obtain answers to his questions and to discover the truth. Based on the issues raised, the present study seeks to answer the following questions:

1. What strategies does the interrogator use to obtain the truth in the interrogation process?
2. What is the formal and pragmatic representation of the questions during the interrogation process?

2. Literature Review

Holt and Johnson (2010) study the socio-pragmatic aspects of legal talk: police interviews and trial discourse. They believe that reporting, contrasting, formulating and repeating are at the heart of the process of formulating the facts of the legal story in trials and police interviews. Their use produces important fact-making moments that distil and encode a version of reality, which play an important part in the legal case: an authorized-authoritative version.

Momeni (2012) show how linguistic analysis can help to identify language crime especially when there are no clear available proofs or documents. As she points out language crime is accompanied with speech acts like lying, threatening bribery. After observing numerous cases in courts and police stations (Bureau of Police Investigation), the author chose data which included “lies” and analyzed it in two ways. First, “defendants’ statements” and second “power relation” are analyzed. The author draws this conclusion that linguistics strategies like semantic tools (schema, frame, verb meaning), syntactic tools (mood of verb), discursal tools (power relation) ... can be effective to identify and analyze language crimes. Perjury/lie is considered as a crime in both courts and Bureau of Police Investigation. Analyzing all language crimes in one article is not possible; therefore, the author analyzes just one which is perjury/lie.

Momeni and Azizi (2015) study the role of topic shift and violence of Grice Principles in interrogation. They show the role of changing the subject and violation of Grice cooperative principles in interrogations. That is, the accused seeks to prolong the duration of the investigation or provide incomplete information to the interrogator officer which consistently violates these strategies. On the other hand, the legal context and power relations do not allow the accused to change the subject according to his own desire or

T. M . U.

Language Related Research
E-ISSN: 2383-0816
Vol.11, No.4 (Tome 58),
September, October & November 2020

give irrelevant answers constantly. If this happens, it can be concluded that the accused tried to mislead the interrogator in linguistic terms. This research is a fieldwork study. After tens of observations of interrogations recorded in Tehran Police Bureau, the real samples were selected, classified and studied. The authors introduce these principles and demonstrate their use in interrogations.

Razavian and Jalil,(2018) study the “spoken features of the robbery defendants in court”. They try to obtain spoken features of robbery defendants in order to provide a unique conversation of thieves in detection of crimes. The authors are trying to describe and explain speech of robbery defendants in Semnan province judicial system from the perspective of Forensic Linguistics. The results show that the robbery defendants by using many linguistic principles such as high modality, activism deletion, infelicitous utterance, illocutionary act try to gain interrogators confidence. Investigation of lawsuits details show that robbery defendants in their defenses use linguistic principles differently. In particular, they use in their speech modality for 29%, contradictions for 16%, activism deletion for 14%, presupposition for 10%, speech acts for 3%, implicature for 1% and middle voice construction for 0/5%. Results suggest that attention to features and elegances of language like low modality, contradiction in speech, activism deletion, presupposition, implicature; middle voice construction and Gricean Cooperative Principles can help investigators and judges at crime detection. The other researches that concerns language in legal discourse in Iran are as follows: Rowshan & Behboudi (2009), Momeni (2011), Momeni & Azizi (2011).

3. Methodology

This research is a fieldwork study. The present study is based on a speech record of a total of 189 minutes of conversation recording of the interrogation process of ten cases in two branches of the Shiraz Public Prosecutor's Office. After tens of observations of interrogations recorded, the real samples were selected, classified and studied.

4. Results and Discussion

By analyzing the data we found that the interrogator uses specific and repetitive strategies, and this pattern is present in all cases. Accordingly, we extract and categorize the strategies which include question formulation, use

T. M . U.

Language Related Research
E-ISSN: 2383-0816
Vol.11, No.4 (Tome 58),
September, October & November 2020

of repeated questions, quotation clauses, contrast, the use of the phrase "khob" as a discourse maker marker and interruption. The results show that all four strategies proposed in the views of Holt and Johnson (2010) included the formulation, repetition of the question, quotation, and contrast plays central role in the interrogation discourse. Also, the authors have found three strategies: "khob" as a discourse maker marker, interruption, and the second type of question repetition to these strategies.

6. Conclusion

While the formal approaches to the study of language pay attention to the formal aspects of language, the functional-oriented theories focus on language use as a means of communication and its application in different contexts. In the present article, an attempt was made to study another practical aspect of language in the (specifically) judicial and legal context. To achieve this, the authors chose the interrogation process in the prosecutor's office and explored the strategies used in the interrogation process by the expert (interrogator) and non-expert (defendant, plaintiff, etc.). One of the main strategies in this process is "the questions" both in formal and pragmatic aspects. Based on the body of the interrogation process of ten cases in two branches of the Public Prosecutor's Office, the authors evaluated the questions raised by the judge and concluded that all four strategies proposed in the views of Holt and Johnson (2010) are used by interrogator. They are *question formulation*, *repeated questions*, *quotation clauses* and *contrast*, and also, the authors have added three strategies of "khob" as a discourse maker marker, interruption. It should be noted that the discourse of interrogation has many different dimensions and aspects, both in terms of form and function, which requires deeper and broader research in the field of justice.

Keywords: Question formulation, repeated questions, Quotation clauses, Contrast, "khob" as a discourse maker marker, Interruption.

دوماهنامه علمی - پژوهشی

د ۱۱، ش ۴ (پیاپی ۵۸)، مهر و آبان ۱۳۹۹، صص ۳۹۱-۴۱۸

راهبردهای کلامی در تعامل بازجویی (جستاری در گفتمان کاوی قضائی)

پریسا نجفی^۱، فریده حق‌بین^{۲*}

۱. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

۲. دانشیار زبان‌شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

پذیرش: ۹۷/۱۰/۲۸

دریافت: ۹۷/۰۷/۰۲

چکیده

زبان در حین فرایند بازجویی و گفتمان موجود در آن مشخصه‌های خاصی دارد که می‌تواند محمل بسیاری از پژوهش‌ها و مطالعات زبانی باشد. از مهم‌ترین مسائلی که در فرایند مذکور می‌توان به آن اشاره کرد، چگونگی پیش‌برد ارتباط کلامی از سوی بازجو به منظور دست‌یابی به حقیقت از گفته‌های بازجوشونده است. در این راستا، فرد بازجو از راهبردهایی برای پیش‌برد گفتمان به شیوه موردنظر خود استفاده می‌کند. در پژوهش حاضر، شرکت‌کنندگان در تعامل بازجویی به دو دسته افراد متخصص و غیرمتخصص تقسیم شدند و مراد از دسته نخست افرادی هستند که آشنایی کامل با قانون و زبان قانونی دارند و شامل پلیس، قاضی، وکیل و غیره می‌شوند و در مقابل، دسته دوم افرادی که با قانون آشنایی ندارند (یا دست‌کم آشنایی کمی دارند) و شامل متهم، شاکی، شاهد می‌شوند. در جستار حاضر، بر مبنای پیکره‌ای متشکل از ده پرونده قضائی و تحلیل تعامل گفتاری بین فرد متخصص (قاضی) و فرد غیرمتخصص (متهم، شاکی) تلاش شد انواع راهبردهای مورد استفاده بازجو استخراج شود. راهبردهای مذکور شامل صورت‌بندی پرسش، استفاده از پرسش مکرر، بندهای نقل‌قول، تقابل، استفاده از عبارت «خب» به‌منزله نشانگر گفتمان‌ساز و قطع کلام هستند.

واژه‌های کلیدی: صورت‌بندی پرسش، تکرار پرسش، نقل‌قول، تقابل، خب گفتمان‌ساز، قطع کلام.

۱. مقدمه

کاربردها و نقش‌های مختلف زبان در بافت‌های مختلف تاکنون محور پژوهش‌ها و مطالعات بسیاری قرار گرفته است و این‌گونه پژوهش‌ها توجه صرف به صورت و ساخت‌های زبانی را مردود دانسته و برای نقش کاربردی و ارتباطی - اجتماعی زبان ارزش بیشتری قائل‌اند. برای مثال می^۱ در این راستا، چنین بیان می‌دارد که به‌جای ساده‌انگاری زبان به‌منزله یک نظام دستوری انتزاعی [بهتر است] رویکرد کاربردشناختی - اجتماعی زبان با کاربران زبان و کاربردهای زبان ازسوی کاربران زبان مطالعه می‌شود (29: 2001).

یکی از بافت‌هایی که می‌توان کاربرد زبان و جنبه‌های مختلف آن را چه در حوزه صورت و چه در حوزه کاربردشناسی مورد بررسی و کنکاش قرار داد، بافت قانونی و قضائی (چه در سطح گفتار و چه در سطح نوشتار) است که در جستار حاضر به‌طور خاص گفتمان بازجویی در طول دادرسی مراد است. در گفتمان قانونی ما با دو دسته مشارک در تعامل مواجه‌ایم: دسته نخست که از این پس افراد غیرمتخصص نامیده می‌شوند کسانی هستند که به‌منزله متهم، مجرم، شاهد یا شاکی زبان را در بافت موردنظر به‌کار می‌گیرند و چنین مفروض است که با گفتمان قضائی و نحوه کاربرد زبان به‌طور تخصصی در بافت مذکور آشنایی ندارند (یا حداقل آشنایی کمی دارند). دسته دوم را افراد متخصص نام می‌نهیم و مقصود از چنین افرادی کسانی است که به‌خوبی با گفتمان قضائی یا قانونی آشنایی داشته و از زبان به‌صورت تخصصی و با هدف خاص با اتکا به قوانین استفاده می‌کنند و شامل فرد بازجو اعم از پلیس، قاضی و وکیل یا دادستان هستند.

نگارندگان در جستار حاضر فقط بخش کوچکی از گفتمان قانونی، یعنی فرایند بازجویی را بررسی کردند که شامل راهبردهایی می‌شود که بازجو در حین فرایند بازجویی به‌منظور دستیابی به پاسخ پرسش‌های خود و کشف حقیقت استفاده می‌کند. از مهم‌ترین راهبردهای مذکور می‌توان به ساختار بندهای پرسشی و نقش/ کاربرد آن‌ها اشاره داشت. همان‌گونه که هالت^۲ و جانسون^۳ (Coulthard & Johnson, 2010: 21) نیز مطرح می‌کنند مهم‌ترین و بیشترین مشخصه زبانی رایج و متمایز در گفته‌های قانونی در موقعیت‌های مختلف قضائی پرسش است، چه در وجه پرسشی و چه در وجه اخباری آن. موقعیت‌هایی نظیر تلفن به پلیس،

بازجویی پلیس، تعامل وکیل و موکل، بازپرسی و دادرسی در دادگاه و غیره. متخصصان اعم از پلیس، بازجو و غیره به سبب جایگاه شغلی و پرسش‌گری، به افراد غیرمتخصص تسلط می‌یابند و در واقع، جریان گفتمان را هدایت می‌کنند. بنابراین، یکی از چالش‌های مهم افراد غیرمتخصص در بافت‌های قضائی و تشخیص جرم و شرایط و فضای قضائی‌ای است که در آن قرار گرفته‌اند و اینکه چطور می‌توانند گفتاری را که به صورت عادی در زندگی آنان جاری و ساری است به نوع خاصی به اقتضای بافت چنان تغییر دهند که بتواند پاسخ‌گوی پرسش‌های مطرح‌شده باشد. گیونس^۴ (2003: 95) چنین مطرح می‌کند که پرسش‌ها در موقعیت‌های قانونی دو هدف دارند: الف). استخراج اطلاعات و ب). به دست آوردن تأیید و تصدیق (از زبان فرد غیرمتخصص) نسخه‌ای از رویداد که در ذهن بازجو وجود دارد.

در ادامه پژوهش حاضر به بررسی انواع راهبردهایی که بازجو بر اساس آن گفتمان را هدایت کرده و انواع ساخت‌های پرسشی خواهیم پرداخت. گفتنی است که جستار حاضر بر اساس پیکره گفتاری مجموعاً ۱۸۹ دقیقه ضبط مکالمه از فرایند بازجویی ده پرونده در دو شعبه از دادرسی عمومی شهر شیراز صورت گرفته است. جزئیات هر پرونده در بخش تجزیه و تحلیل داده‌ها تشریح شده است. بر اساس مسائلی که مطرح شد، پژوهش حاضر در پی پاسخ‌گویی به پرسش‌هایی است که آورده می‌شود:

۱. بازجو در فرایند بازجویی از چه راهبردهایی برای دستیابی به حقیقت استفاده می‌کند؟
۲. بازنمایی صوری و نقشی/کاربردی پرسش‌ها در طول فرایند بازجویی به چه شکل است؟

۲. پیشینه پژوهش

از پژوهش‌های عمده صورت‌گرفته درخصوص کاربرد زبان در قضا می‌توان به کولتارد^۵ و جاسون^۶ (2010) اشاره کرد. در این کتاب مجموعه‌ای از پژوهش‌های صورت‌گرفته در حوزه‌های مختلف زبان‌شناسی قضائی گردآوری شده است.

کولتارد و همکاران (2017) به موضوعات زیادی درباره زبان‌شناسی قضائی و به خصوص نقش‌های زبان‌شناس قضائی می‌پردازند که برخی از آن‌ها شامل کار و نقش زبان‌شناس قضائی، آواشناس قضائی، بررسی زبان‌شناسی انتقال^۷، زبان‌شناس به‌منزله شاهدی متخصص و غیره

است.

مؤمنی (۱۳۸۹) به بررسی شهادت در دادگاه با توجه به ویژگی‌های زبان می‌پردازد. وی نخست ویژگی‌های زبانی به هنگام شهادت را بیان می‌کند، سپس به اثبات شهادت دروغ از طریق ابزارهای زبانی می‌پردازد. وی با بررسی داده‌ها به این نتیجه می‌رسد که سبک کلام به دو دسته سبک ضعیف و سبک قوی تقسیم می‌شود که هر یک نیز دارای ویژگی‌های خاصی هستند و با استفاده از ابزارهای زبان‌شناختی مانند تلویح، انسجام دستوری و غیره می‌توان دروغ بودن شهادت و وجود جرم را اثبات کرد.

مؤمنی (۱۳۹۱) طی پژوهشی به تحلیل جرم زبانی «دروغ در نظام قضائی» از منظر زبان‌شناسی حقوقی می‌پردازد. وی معتقد است با اتکا به ابزارهای زبانی نظیر ابزار معنایی (طرح‌واره ذهنی و قالب ذهنی، معنای فعل)، ابزار نحوی (وجه فعل)، ابزار کلامی (روابط قدرت) و غیره می‌توان به شناسایی و تحلیل جرم زبانی پرداخت.

عزیزی و مؤمنی (۱۳۸۹: ۱۲۸) به مطالعه درباره زبانی مخفی پرداخته‌اند. آن‌ها زبان مخفی را چنین تعریف کرده‌اند.

انسان همواره در جامعه نیازمند ارتباطات اجتماعی بوده است. در این میان افرادی بودند که به علت تن ندادن به هنجارهای اجتماعی مایل نبودند مکالماتشان بر دیگر گویشوران آشکار شود. از این رو، مبادرت به ایجاد گونه زبانی خاصی کردند تا بتوانند بدون بروز مشکل به ارتباط با یکدیگر بپردازند. چنین گونه زبانی را زبان مخفی می‌نامند.

در این حین، مجرمان و خلافکاران نیز دارای زبان مخفی خاص خود هستند که واژگان و روابط معنایی خاص خود را دارد و بررسی این نوع زبان محور پژوهش مذکور است. درنهایت، نگارندگان با بررسی ده‌ها پرونده از دادسرا و آگاهی تهران بزرگ به این نتیجه می‌رسند که عمده واژگان زبان مخفی خلافکاران را معتادان، قاچاقچیان، زورگیران و تا حدی سارقان می‌سازند تا بدون برملا شدن محتوای کلامشان با یکدیگر گفت‌وگو کنند.

رضویان و جلیلی دوآب (۱۳۹۶) به مطالعه ویژگی‌های گفتاری متهمان به سرقت در یک محاکمه قضائی پرداختند و چنین بیان کردند که متهمان از اصول زبانی نظیر وجهیت بالا، حذف کنشگر، پاره‌گفتار نابه‌جا، کنش غیرمستقیم، تلویح، ساخت میانه و امثال آن‌ها استفاده می‌کنند، هدف آن‌ها جلب نظر بازجو و رفع اتهام است.

روشن و بهبودی (۱۳۸۸) طی پژوهشی زبان‌شناسی حقوقی را معرفی کردند و با روش

تحلیل محتوا و به شیوه انتخاب تصادفی کتب حقوقی در سه بُعد علمی، درسی و ماده قانونی به بررسی برخی ویژگی‌های نحوی و واژگانی در متون نوشتاری حقوق مدنی فارسی پرداختند. نتایج یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد که در تمام متون حقوق مدنی مورد مطالعه آن‌ها مجموع ساخت‌های میانه و مجهول ۲۴/۰۶ درصد از جمله‌واره‌ها را تشکیل می‌دهد که بیشترین درصد (۱۴/۶۲) به ساخت‌های غیرشخصی تعلق دارد. آن‌ها بیان می‌دارند که جملات بیشتر مرکب از نوع مختلط ۳۳/۱۷ درصد و ناهم‌پایه ۴۵/۷۹ درصد هستند. مجموع واژگان تخصصی، کلیشه و قدیمی حدود ۳۳/۱۴ درصد کل واژگان را تشکیل می‌دهد. همچنین، در متون مذکور حدود ۳۱/۹۸ درصد باهم‌آیی واژگانی وجود دارد و متون مورد بحث عاری از حشو و در نتیجه پیچیده‌اند. از دیگر پژوهش‌های صورت‌گرفته در زمینه زبان‌شناسی قضائی می‌توان به مؤمنی و عزیز (۱۳۹۴)، گیبونس (۱۹۹۴) و درو^۱ (۲۰۰۳) اشاره کرد.

در بین مطالعات انجام‌شده درباره کاربرد زبان در نظام قضائی به‌نظر می‌رسد درباره گفتمان بازجویی و تعامل کلامی در فضای آن بحث و بررسی جدی نشده است و از این حیث، پژوهش حاضر می‌تواند نکات و مسائلی را که تاکنون درباره فرایند بازجویی و شرکت‌کنندگان در تعامل بازجویی بررسی نشده است مطرح کند.

۳. چارچوب نظری

۳-۱. ساخت‌های پرسشی

همان‌طور که در مقدمه بیان شد، از مهم‌ترین مقوله‌های قابل بررسی در فرایند بازجویی، پرسش و چگونگی طراحی و سازمان‌بندی پرسش‌های در حین بازجویی است. هرگونه بررسی زبانی درباره فرایند بازجویی باید به بازنمایی مشخصه‌های نحوی و صوری و همچنین، تأثیر کاربردشناختی پرسش بینجامد.

تأثیرات کاربردشناختی، اجتماعی و استنباطی که از معنای ساخت‌های زبانی مستفاد می‌شود بر هر دو گروه متخصصان و افراد غیرمتخصص در حین فرایند پرسش و پاسخ مشهود است. برای روشن‌تر شدن مطالب می‌توان به مثالی از برنان^۱ اشاره داشت که از یک کودک پانزده‌ساله در حین فرایند بازجویی پرسش می‌شود.

1. Q: Would it be incorrect [to suggest [that it was not so much a tripping]

[but [because of the state of inebriation of yourself], that you fell over]]?

ممکنه این برداشت اشتباه باشه که بیشتر به دلیل حالت مستی زمین افتادی تا به دلیل از دست دادن تعادلت؟

(Brennan 1994: 216)

همان‌گونه که در پرسش ۱ آشکار است، مشخصه‌های زبانی زیادی در مثال مذکور مورد بحث و بررسی است؛ از جمله استفاده از نفی، کنار هم قرار دادن موضوعاتی که به‌طور آشکار به یکدیگر مربوط نمی‌شوند، اسمی‌سازی^{۱۱}، پرسش‌های چندوجهی^{۱۲}، پرسش‌های نامفهوم، درونه‌گیری^{۱۳} و غیره. استفاده از نفی که با درونه‌گیری بند ناهم‌پایه نیز همراه است به پیچیدگی بیشتر جمله می‌افزاید. استفاده از ضمیر پوچ *it* و ساختار التزامی و فعل ناخودایستا به‌جای استفاده از ضمیر مستقیم و شکل خودایستای فعل مانع از متهم پنداشتن مستقیم فرد غیرمتخصص می‌شود. به‌علاوه، استفاده از پرسش نفی "is it incorrect" انکار کردن را برای متهم سخت می‌کند و همچنین، استفاده از فعل اسمی‌شده "a tripping" که به صورت منفی نیز است سبب ایجاد دو ساخت منفی شده است که باز هم انکار کردن را برای فرد سخت‌تر می‌کند (*ibid*: 209-210).

استفاده از ساخت نحوی پیچیده به این معناست که شخصی که مورد بازجویی یا پرسش قرار می‌گیرد برای پاسخی که به‌ضرر او تمام نشود باید تلاش زیادی کند. گفتنی است که استفاده از ساخت‌های مختلف در خلال فرایند بازجویی و مکتوب ساختن گفته‌های مشارکان در یک گفتمان قضائی برای ارائه به قاضی یا دادستان در مراحل بعدی، می‌تواند تأثیرهای متفاوتی در صدور حکم برای فرد مجرم داشته باشد. به این صورت که برای نمونه، در مثال ۱ فرد را جوانی بی‌احتیاط و خارج از کنترل و مست معرفی می‌کند که می‌تواند برای خود و جامعه تهدید محسوب شود و لایق مجازاتی سنگین باشد یا او را جوانی معرفی کند که به‌سبب برخی عوامل محیطی دست به انجام کاری می‌زند و نمی‌تواند تهدیدی جدی برای جامعه باشد و می‌تواند مشمول مجازات سبک‌تری باشد.

به هر روی، مطالعه دربارهٔ زبان و نقش کاربردشناختی - اجتماعی آن در قانون و فرایندهای قضائی و چگونگی تعامل افراد در محیط‌های قانونی، مستلزم پژوهش‌های عمیق و گسترده است. در این جستار، تمرکز نگارندگان بر بخش کوچکی از الگوهای تعاملی و ابزارهای مورد استفاده

در ساخت‌های پرسشی و گاهی پاسخ افراد غیرمتخصص در فرایند بازپرسی یا بازجویی است. چارچوب مورد استفاده در پژوهش حاضر بر مبنای آرا و روش‌شناختی هالت و جانسون (2010: 21 - 36) صورت گرفته است. آن‌ها ضمن بررسی فرایند بازجویی پلیس و مجرم/ متهم ابزارهای زبانی مورد استفاده در فرایند پرسش و پاسخ را شامل صورت‌بندی^{۱۳}، تکرار پرسش^{۱۴}، نقل‌قول مستقیم و غیرمستقیم^{۱۵} و تقابل^{۱۶} بیان می‌دارند. نگارندگان علاوه بر مشاهده راهبردهای پرسشی‌سازی مذکور در پرونده‌های موردبررسی، دو راهبرد با بسامد بالا در پرونده‌های مذکور را با عنوان «خب» گفتمان‌ساز و شیوه قطع کلام مشاهده کردند که درباره هر یک به‌طور مفصل توضیح داده خواهد شد (موضوع تمامی پرونده‌ها به تفکیک در بخش تجزیه و تحلیل مطالب توضیح داده شده است).

۳-۲. صورت‌بندی

شرکت‌کنندگان در تعامل گاهی گفته‌های خود را صورت‌بندی می‌کنند؛ به این صورت که فرد متخصص پرسش‌ها و فرد غیرمتخصص پاسخ‌های خود را به اقتضای نیاز و هدف خود صورت‌بندی می‌کند. گارفینکل^{۱۷} و ساکس^{۱۸} صورت‌بندی را این‌گونه تعریف می‌کنند: یکی از اعضا در تعامل ممکن است بخشی از مکالمه را به‌عنوان فرصتی تلقی کند که می‌تواند در آن به توصیف، توضیح، مقوله‌بندی، روشن‌سازی، ترجمه، خلاصه‌بندی و غیره بر مبنای قوانین پردازد؛ به این معنا که یکی از دو عضو مکالمه بخشی از آن را به‌عنوان فرصتی برای صورت‌بندی مکالمه مورد استفاده قرار می‌دهد (1970: 350).

هیدون^{۱۹} (2005: 141) نیز صورت‌بندی را ابزاری قدرتمند می‌داند که پلیس با استفاده از آن روایت خودش از رویدادها را می‌سازد؛ زیرا این روایت خلاصه‌ای از ماجرا را که مبتنی بر گفته‌های پیشین است، به‌دست می‌دهد (م: متهم، ق: قاضی، ش: شاکی و: وکیل).
۲. پرونده چهارم:

ق: با همدیگه رفتید رستوران دقیقاً چی شد؟ این آقا (شاکی) خانواده شما رو دید و باهم حرف زدند؟

م: با پدرم صحبت می‌کردن، حرف می‌زدن ما فقط رفته بودیم غذا بخوریم ...

←ق: یعنی مادرت رو اونجا دیده و باهم صحبت کردن...

- م: ایشون (شاکلی) تو دادگاه جهرم گفت نه ایشون (مادر) صحبت نمی‌کردن.
 در مثال ۲، قاضی آن بخش از گفته‌های متهم را که برای او مهم نیست حذف کرده و پاسخ موردنظر خود را (صحبت کردن مادر متهم با شاکلی) از گفته‌های متهم استخراج کرده و درصد گرفتن تصدیق و تأیید آن از سوی متهم است.
- گفتنی است که هر تیغ^{۲۰} و واتسون^{۲۱} (26: 1979) نیز به نقش صورت‌بندی در مصاحبه‌های خبری^{۲۲} اشاره داشتند و سه ویژگی عمده برای آن متصورند:
- الف). حفظ بخشی از جنبه‌های (منتخب) مفهوم و ارجاع مواد خبری که در محتوای گفته/کلام منتقل شده است.
- ب). تغییر چارچوب نحوی و معنایی که به واسطه آن اخبار در اصل منتقل می‌شوند.
- ج). حذف برخی جنبه‌های (های) اخبار ارائه‌شده.

۳-۳. تکرار پرسش

هالت و جانسون (2006) ابزاری مشابه صورت‌بندی را - که پلیس در بازجویی استفاده می‌کند - بررسی کرده‌اند. تکرار پرسش نقش مشابه صورت‌بندی دارد با این تفاوت که، در این پرسش‌های مکرر بازجو یا قاضی عمداً تلاش می‌کند که از کلمات و عبارات متهم در قالب نقل‌قول از خود او استفاده کند. آن‌ها معتقدند در تکرار پرسش‌ها چهار ویژگی وجود دارد: ۱) عموماً با کلماتی نظیر (پس و بنابراین) آغاز می‌شوند، ۲) به لحاظ دستوری شکل پرسش ندارند، ۳) عموماً حاوی تکرار عناصر زبانی موجود در گفته‌های بازجوشونده هستند، و ۴) بازجوشونده را به تأیید و تصدیق کلام بازجو دعوت می‌کنند. همچنین، آن‌ها تکرار پرسش را دارای نقش مهمی در سازمان‌بندی کل بازجویی در مصاحبه می‌دانند؛ زیرا می‌توان به‌منزله متن خلاصه‌شده‌ای که به گفته‌های قبلی مربوط است، استفاده کرد و در واقع، گفته‌ها و موضوعات قبلی را به یکدیگر مرتبط کرد.

۳). پرونده نه:

ق: گفتی چه اجناسی ازت برده به جز تلفن و فکس و دیگه؟

ش: وسایل میز و سایل دفتر حتی یه کتری آب‌گرم‌کن هم نداشتی ... فیلم دفتر هم موجوده ... درضمن، یه ماشین بار هم به پول مغازه خریده.

← ق: پس گفתי همه وسایل دفتر رو برده ...
ش: بله.

۳- ۴. نقل قول

دو شیوه برای بیان نقل قول وجود دارد: ۱. نقل قول مستقیم، و ۲. نقل قول غیرمستقیم. تولان^{۳۳} (2001: 12) بیان می‌کند که هیچ‌یک از دو شیوه نقل قول (چه مستقیم و چه غیرمستقیم) گزارشی کلمه به کلمه از منبع کلام نیستند؛ اما نقل مستقیم به کلمات دقیق شخص وفادارتر است و هرچند که در نقل غیرمستقیم کلام گوینده یا منبع کلام بازتولید نمی‌شود؛ بلکه به جای آن کلمات راوی و جهت‌گیری‌های اشاری^{۳۴} برجسته می‌شود. البته، تا زمانی که بند نقل قول به شکل پیرو بند نقلی اصلی ظاهر می‌شود چنین خواهد بود.

۴. پرونده دو:

م: اون شب خانم رضایی به من زنگ زد گفت فردا می‌خوایم بریم محضر.

← ق: این خانوم به تو گفت بریم محضر؟ آره؟ قول محضر به تو داده بود؟

م: آره قول محضر داده بود ... گفت فردا می‌ریم محضر. گفت: ما یه صیغه موقت پنجماهه می‌خونیم.

در مثال ۴، قاضی با استفاده از نقل قول مستقیم از فرد متهم سعی دارد به پاسخ موردنظر خود دست یابد.

هالت و جانسون (2010: 31) یکی از مشخصه‌های محوری نقل قول را نقش «شهادتی» آن می‌دانند؛ زیرا نقل قول‌های مستقیم به‌کار رفته در صحبت‌های شاهد دارای اعتبار بیشتری در قیاس با نقل قول‌های غیرمستقیم است. بنابراین، در فضای قضائی قابل اعتمادتر از نقل قول غیرمستقیم هستند. در واقع، قدرت گواه‌نمایی در نقل قول مستقیم بیش از غیرمستقیم است.

۳- ۵. تقابل

در بسیاری از فرایندهای بازجویی، مکالمات و یا گفت‌وگوهای موجود در دادگاه، شخصی که مورد پرسش یا بازجویی قرار می‌گیرد، ترجیح می‌دهد که به جای ابراز عدم موافقت با شخص حقوقی

(دادستان یا قاضی)، پاسخ خود را با جایگزین‌های مناسب به‌گونه‌ای تعدیل کند که صراحتاً از دادن پاسخ مثبت یا منفی امتناع ورزد و در مقابل گفته‌ی شخص حقوقی پاسخ جایگزین خود را مطرح کند که در این موقعیت نیز قاضی پرسش را مجدداً مطرح کرده و به‌دنبال پاسخ قطعی است. (۵). پرونده‌ی یک:

ق: یعنی همدیگرو می‌شناختین از اون موقع؟

← م: نه اونجوری که بخواین حساب کنید.

ق: یعنی می‌شناختی یا نمی‌شناختی؟

م: بله

در مثال ۵، متهم به‌جای پاسخ صریح سعی می‌کند از عباراتی استفاده کند که به گناهکار شناخته شدن او منجر نشود و از طرفی نیز دروغ او برای قاضی محرز نشود.

گفتنی است که در ۲۰ علاوه استفاده از تقابل در پاسخ افراد غیرمتخصص به استفاده از راهبرد مذکور در گفته‌های فرد متخصص (بازجو) نیز اشاره می‌کند که به‌سبب آن بازجو در صورت وجود تناقض در گفته‌های متهم، گفته‌های پیشین او را کنار هم گذاشته و تقابل یا تضاد گفته‌های او را به او نشان می‌دهد (508 - 489: 1992).

(۶). پرونده‌ی یک:

ق: کجا ازش شماره گرفتی؟

م: فکر کنم تو قدوسی ... آره اونجا

← ق: شما که گفتی یه بار بیشتر تو چمران اینو ندیدی. پس چرا الان گفتی تو قدوسی؟

م: می‌گم دیگه فقط یه بار تو چمران دیدمش.

۳-۶. نشانگر گفتمان‌ساز «خب»

استفاده از واژه «خب» در وجه پرسشی آن از جمله راهبردهایی است که ازسوی بازجو مطرح می‌شود و شخص غیرمتخصص را به تعریف ادامه‌ی ماجرا و استفاده از بندهای متوالی روایی وادار می‌کند. گفتنی است که این راهبرد در تمامی پرونده‌ها بسامد بسیار بالایی دارد.

(۷). پرونده‌ی یک:

م: من این خانومو دیدم رو نیمکت نشسته بود که مأمورا ریختن اونجا.

ق: خب...؟

م: بعد پکو (پک رو) گرفتن که این خانومم قبلاً، ما هم همونجا آزاد شدیم، گفتن: شما که هیچ مجرم نیستید، رفتیم آزاد شدیم اقرار کرده بود خودش که بابا پکها مال منه فراداش. در مثال ۲۲، پس از وقفه‌ای چند دقیقه‌ای در حین صحبت‌های مرد متهم، قاضی با پرسش «خب؟» سعی در بازگشت به مکالمه و ترغیب متهم به ادامه صحبت دارد.

۳- ۷. قطع کلام

همان‌گونه که حالت و جانسون نیز مطرح می‌کنند، در بافت‌های رسمی نوبت‌گیری‌ها و همچنین، نوع کنش‌ها و فعالیت‌ها عمدتاً از پیش تعیین شده است.^{۲۶} در فرایند بازجویی در دادسرا نیز نگارندگان در تمامی پرونده‌ها از پیش تعیین‌شدگی نوبت‌ها را مشاهده کردند و در هیچ موردی قطع کلام از سوی فرد غیرمتخصص صورت نگرفت و فقط قاضی در تمامی موارد در هر جای که نیاز به قطع کلام بود کلام فرد غیرمتخصص را قطع می‌کرد. قاضی از این راهبرد (که دارای بسامد بسیار بالایی در گفتمان بازجویی بود) زمانی استفاده می‌کرد که فرد متهم از موضوع اصلی منحرف می‌شد یا در حین روایت به مسئله مهمی اشاره می‌کرد (علامت * نشانه قطع کلام است).

۸. پرونده نه:

ق: آخرین بار کی اومد تو مغازه؟

ش: آخرین بار شبی که رفتیم بود. برای حساب و کتاب ما *

ق: کی؟

ش: شب نمی‌دونم بیست و سوم یا بیست و چهارم *

ق: اسفند پارسال؟

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

پرسش‌های مطرح‌شده در فرایندهای بازپرسی و بازجویی می‌تواند دارای اشکال و اهداف

مختلفی باشند. برای مثال، می‌توان شامل کلمات پرسشی نظیر: کی، کجا، چرا و غیره باشند یا حاوی پرسش‌های کوتاه^{۲۷} در آخر عبارت یا جمله اخباری با آهنگ خیزان و غیره باشند. در این حین، چگونگی طراحی و الگوبندی پرسش‌ها برعهده بازپرسی یا قاضی است که به چه منظور و با چه هدفی این کار را باید انجام دهد. در این بخش به تجزیه و تحلیل گفتمان موجود در جلسه دادگاه مربوط به ده پرونده با حضور شاکی، متهم، قاضی، وکیل و شاهد خواهیم پرداخت و به‌طور مشخص نوع پرسش‌ها و پرسش‌های مطرح‌شده و برخی پاسخ‌ها را کنکاش خواهیم کرد تا در این رهیافت به دسته‌بندی مشخصی از انواع پرسش‌های مطرح‌شده و نقش کاربردشناختی آن‌ها دست یابیم. گفتنی است که به‌دلیل کمبود فضای کافی از هر نوع راهبرد فقط به چند مثال اکتفا خواهیم کرد.

پرونده یک: در این پرونده دو متهم؛ یک خانم ۲۷ ساله و یک مرد ۲۶ ساله به جرم حمل و فروش مواد مخدر، مشخصاً ماریجوانا (گل)، دستگیر شدند. در مراحل نخست بازجویی در کلانتری، خانم بیان می‌کند که همه مواد متعلق به اوست و مرد آزاد می‌شود؛ اما پس از گذشت یک روز در بازداشت‌گاه در مرحله دادرسی خانم بیان می‌کند که صرفاً مصرف‌کننده است و به‌سبب اجبار مرد برای دستگیر نشدن و به پارکینگ نرفتن ماشین مرد اعتراف به جرم کرده و تمامی مواد متعلق به مرد است. مرد در تمامی مدت بازجویی جرم خود را انکار و همچنین، بیان می‌کند که زن را نمی‌شناسد. فرایند بازجویی سعی در اثبات این مسئله دارد که مرد زن را می‌شناخته و جرم متعلق به هر دوی آن‌هاست. در این مکالمه سه شرکت‌کننده شامل قاضی، متهم خانم و متهم آقا وجود دارد.

پرونده دو: در این پرونده خانمی ۲۵ ساله از پسری ۲۳ ساله شاکی است که او برای خانم ایجاد مزاحمت کرده و فیلم‌ها و عکس‌های شخصی او را در محیط مجازی پخش کرده است. در مراحل نخست بازجویی، نخست شاکی تمامی شکایات خود را مطرح می‌کند و سپس به متهم اجازه پاسخ‌گویی و صحبت داده می‌شود. متهم نخست تمامی جرم‌های خود را انکار می‌کند؛ اما در مراحل بعدی بازجویی جرم‌ها را می‌پذیرد. در این مکالمه، سه شرکت‌کننده شامل قاضی، شاکی و متهم وجود دارد.

پرونده سه: در این پرونده خانمی ۲۷ ساله از مردی ۳۰ ساله شاکی است که مرد برای خانم ایجاد مزاحمت کرده و سپس او را در ماشین خود مورد اذیت و آزار قرار داده است. در این

بازجویی قاضی سعی در اثبات جرم متهم دارد؛ اما متهم به هیچ وجه اتهام و جرم خود را نمی پذیرد.

پرونده چهار: در این پرونده پسر دانشجوی ۲۰ ساله به جرم شرکت در کلاهبرداری در شهر محل تحصیل خود (چهرم) بازداشت شده و برای رسیدگی به شکایت به دادسرای شیراز اعزام شده است. شاکی پرونده مردی ۴۳ ساله و صاحب رستوران است که ادعا می کند پسر دانشجو با تظاهر به اینکه از کارکنان نمایندگی ماشین مدل بی وایلی است از او مبلغ ۱۹ میلیون تومان کلاهبرداری کرده و پول به حساب مادر پسر ریخته شده است. در این حین، پسر ادعای بی اطلاعی و ادعا می کند از هیچ چیز خبر ندارد و تنها بروشور ماشین خود را در اختیار مرد شاکی قرار داده است.

پرونده پنج: خانمی ۲۶ ساله از همسر خود شاکی است که وی به دلیل اعتیاد شدید خود اقدام به فحاشی، تهدید و کتک زدن او و دختر پنج ساله اش می کند و از او شکایت دارد. مادر شاکی نیز به منزله شاهد حاضر است.

پرونده شش: مرد معتاد ۳۴ ساله ای در حین سرقت از صندوق صدقه بازداشت شده است. نخست نام خود را اشتباه معرفی می کند تا سوء پیشینه او آشکار نشود؛ اما در مراحل بعدی قاضی پیشینه او را پیدا و از او بازجویی می کند. نخست، مطابق تمامی پرونده های دیگر جرم خود را نمی پذیرد؛ اما در نهایت، به ارتکاب جرم اعتراف می کند. دوست او نیز مردی ۲۵ ساله است که همراه او دستگیر شده و معتاد است.

پرونده هفت: در این پرونده مرد وکیل ادعا می کند که موکلش دارای یک خانه شخصی است که شوهر او با شکستن قفل خانه شخصی خانم، قفل جدیدی نصب کرده است که خانم نمی تواند به منزل شخصی خود وارد شود و به همین دلیل از شوهر خود شکایت دارد.

پرونده هشت: خانمی ۵۳ ساله به همراه پسر ۲۹ ساله اش از مردی شکایت دارند و مدعی هستند که مرد پسر خانم را در پارک بی دلیل مورد ضرب و شتم قرار داده و سپس تهدید کرده است که در صورت شکایت او را خواهد کشت. گفتنی است که پسر شاکی همیشه نیاز به همراه دارد و از بیماری ناتوانی جسمی رنج می برد.

پرونده نه: آقای ۴۸ ساله از خانم کارمند خود شکایت دارد که خانم اقدام به کلاهبرداری و دزدی از وی کرده است. آقای شاکی ادعا می کند که خانم تمامی اجناس مغازه را دزدیده و مبلغی

پول را نیز به حساب آقا واریز نکرده است.

پرونده ده: خانمی ۲۹ ساله از همسر خود به دلیل فحاشی و ترک نفقه شکایت کرده است. همسر خانم مردی ۳۱ ساله است که ادعا می‌کند هیچ مشکلی با خانم ندارد و تنها دخالت‌های پدر و مادر خانم سبب ایجاد شکایت شده است.

۴-۱. صورت‌بندی

ابزاری است که بازجو به واسطه آن شکل و صورت زبانی موردنظر خود را برای گرفتن اطلاعات از فرد غیرمتخصص مطرح می‌کند و در واقع، شامل حذف عناصر اضافی از گفته‌های فرد غیرمتخصص و برجسته‌سازی بخش موردنظر بازجو به منظور تأیید گرفتن از شخص است (م: متهم، ق: قاضی، ش: شاکی و: وکیل)

۹). پرونده یک:

ق: اونجا تو پارک کنار این خانم نشسته بودی؟

م: من اونجا (منظور پارک چمران) نشسته بودم. گفتم بهتون اونجا نشسته بودم نمی- شناسمش باهم صحبت کردیم.

← ق: یعنی تو چمران کنار دست تو نشسته (منظور نشسته = صورت منفی فعل نشسته) بود؟

م: جان؟

ق: تو چمران کنار دست تو نشسته بود؟

م: کنار هم نشسته بودیم؛ اما نمی‌شناختمش.

۱۰). پرونده ده:

ق: اگه خانم شما رضایت بده دوباره حاضری باهاش زندگی کنی؟

م: همه مشکل ما پدر و مادرش هستن من زنم رو دوست دارم، اونا دست از سر زندگی ما بر نمی‌دارن.

ق: یعنی اگه برگرده مشکلی نداری؟

م: نه شما اصلاً به لطفی بکن کاری کن برگرده.

در مثال ۹ و ۱۰، بازجو قصد دارد پاسخ پرسش خود را صراحتاً از متهم دریافت کند:

در مورد مثال ۹، اینکه متهمان پرونده یکدیگر را می‌شناختند و در روز موردنظر با هم قرار داشته‌اند؛ زیرا همراه هم دستگیر شده‌اند و در مورد مثال ۱۰، اینکه متهم قصد دارد با همسر خود زندگی کند، پاسخ‌هایی هستند که قاضی با صورت‌بندی مجدد پرسش خود قصد دارد به پاسخ موردنظر دست یابد، در حالی که متهمان سعی دارند از پاسخ صریحاً طفره روند و مسائل دیگری را مطرح کنند، بازجو نیز با حذف کردن صحبت‌های حاشیه‌ای پرسش خود به گونه‌ای که خیلی صریح و دقیق به پاسخ موردنظر دست یابد، مجدد پرسش خود را به گونه‌ای صورت‌بندی می‌کند که متهم پاسخ موردنظر قاضی را ارائه دهد.

۴-۲. تکرار پرسش

منظور استفاده از گفته‌های خود شخص غیرمتخصص در قالب پرسش ازسوی بازجو است که به منظور تأیید گرفتن از متهم از وی پرسیده می‌شوند که این امر (استفاده از گفته‌های پیشین خود متهم) انکار حقیقت را برای او سخت‌تر می‌کند (مثال ۱۱). تکرار پرسش بیشتر دربردارنده عبارت‌هایی نظیر «گفتی» و «پس» هستند که بر تکرار گفته‌های قبلی شخص بازجو شونده تأکید می‌کنند. گاهی نیز تکرار پرسش به منظور جمع‌بندی گفته‌های شخص ازسوی بازجو مطرح می‌شود. برای مثال، در مثال ۱۲، قاضی با تکرار پرسش خود قصد دارد به جمع‌بندی و تأیید مطلب موردنظر خود از گفته‌های وکیل دست یابد.

(۱۱). پرونده دو:

ق: این خانم بهت گفت عرق بگیر؟

م: به من گفت فردا می‌خوایم بریم محضر از این حرف‌ها گفت. گفت: برو عرق بگیر من گفتم بچه شهرستانم دو روزم اومده بودم اینجا هیچ‌کسو نمی‌شناختم.

ق: گفتی این خانوم بهت گفت برو عرق بگیر؟

م: آره گفت می‌تونم کسی رو پیدا کنی. گفتم والا من کسی رو نمی‌شناسم. گفت: خودم می‌تونم پیدا کنم.

(۱۲). پرونده هفت:

و: موکل من شکایت دارن که همسرشون قفل منزل شخصی خانم رو شکوندن و قفل جدید نصب کردن که خانم نمی‌تونن وارد منزل شخصی خودشون بشن.

← ق: منزل مشترک هست؟

و: خیر. موکل من با همسرش خونه دارن که مشترک هست که (از خونه کنونی) جدا هست؛ ولی منزلی که بابتش شکایت دارن، منزل شخصی خانم هست.

← ق: پس خونه مشترک جدا هست و خونه شخصی خانم جدا؟

و: بله.

نوع دومی از تکرار پرسش نیز وجود دارد که بر اساس آن در برخی موارد بازجو برای منحرف نشدن از بحث و رسیدن به پاسخ موردنظر خود، پرسش خود را مجدداً تکرار می‌کند.

(۱۳). پرونده یک:

← ق: شماره شماره از کجا آورده؟

م: شماره منو از کجا آورده؟ یادم نمیداد، باهم دیگه حالا در حد اس ام اس دوست بودیم.

← ق: شماره تو از کجا آورده؟

م: شمارمو... خودم بهش دادم، آره خودم بهش دادم.

(۱۴). پرونده پنج:

ش: امنیت جانی ندارم. الان نگاه کنید دختر من امنیت جانی از دستش نداره. مدام تهدید می‌کنه. مدام اذیت می‌کنه.

← ق: تهدید به چی می‌کنه؟

ش: الان عکس‌ها رو نگاه کنید پیام داده ساعت دو برات واتساپ عکس می‌فرستم.

← ق: تهدید به چی می‌کنه دقیقاً؟

در مثال ۱۳، قاضی برای رسیدن به پاسخ موردنظر خود پرسش خود را مجدداً تکرار می‌کند. به نظر می‌رسد زمانی قاضی پرسش خود را مجدداً تکرار می‌کند که شواهد یا ادله کافی برای اثبات موضوع موردنظر خود دارد و به همین دلیل تصدیق یا انکار متهم برای او مهم است و تأثیر مهمی در روند قانونی پرونده دارد که پرسش را مجدداً تکرار می‌کند. در مورد مثال ۱۴ نیز قاضی با تکرار مجدد پرسش پیشین خود قصد دارد به مدرکی قانونی برای اثبات تهدید شاکی از سوی متهم دست یابد.

۴-۳. نقل قول

بر اساس این راهبرد، تلاش بازجو بر این است که بیشتر به نقل قول‌های مستقیم یا غیرمستقیم شخص غیرمتخصص از رویداد اتکا کند و با طرح پرسش‌هایی حاوی نقل قول از خود آن‌ها فرد را به گفتن حقیقت یا تصدیق پرسش بازجو وادار سازد. شیوه استفاده از نقل قول می‌تواند ابزار مناسبی برای بازجو باشد که با اتکا به آن به صحت ادعای متهم یا تأکید بر رویداد دست یابد. نقل قول در طول هر مکالمه یا گفتمان قضائی در هر دو ساختار پرسشی و جوابی کاربرد دارد: (۱۶). پرونده چهارم:

ق: گفت می‌خوام شبیه ماشین خودت بخرم؟

م: نمی‌دونم می‌خواستی بخری. گفت من از ماشین خوشم اومده. دیگه من تقدیمش کردم (بروش ماشین) و دیگه من نمی‌دونم.

ق: نمی‌دونی می‌خواست بخری یا نه؟

م: آره به من گفته بودن قصد خرید داشتن حالا نخریدن دیگه نمی‌دونم.

ق: نه به شما گفت قصد خرید دارم یا ندارم؟

م: بله گفتش. گفت می‌خوام من تهیه کنم. چطوری؟ امکاناتش چیه ...

در مثال ۱۶، قاضی با اتکا به سخنان متهم و نقل گفته‌های مستقیم از آن‌ها، تلاش می‌کند که به پاسخ موردنظر خود دست یازد. به نظر می‌رسد استفاده از نقل قول (به خصوص نقل قول مستقیم) انکار سخنان را برای بازجوشونده سخت می‌کند.

نقش شهادتی: حالت و جانسون (2010: 31) یکی از مشخصه‌های محوری نقل قول را نقش «شهادتی» آن می‌دانند؛ زیرا نقل قول‌های مستقیم به‌کار رفته در صحبت‌های شاهد دارای اعتبار بیشتری در قیاس با نقل قول‌های غیرمستقیم است؛ بنابراین، در فضای قضائی قابل اعتمادتر از نقل قول غیرمستقیم هستند. در واقع، قدرت گواه‌نمایی در نقل قول مستقیم بیش از غیرمستقیم است. (۱۷). پرونده پنجم:

ق: شما دیدین که این خانم رو تهدید می‌کنه؟

ش: اصلاً به خدا امنیت جانی نداریم ... یه بار زده بودش (خانم شاکی) رفتم خونشون گفتم برای چی می‌زنیش؟ قرآن بلند کرد زد زمین. گفت: به این قرآن از الان به بعد بیشتر می‌زنم. در مثال ۱۷، شاهد با اتکا به نقل قول از خود متهم شهادت خود را معتبرتر جلوه می‌دهد.

۴ - ۴. تقابل

گاهی بنا به اقتضای شرایط ممکن است فرد غیرمتخصص به جای استفاده از عبارت دقیق و موردنظر از جایگزین‌های دیگری استفاده کند. برای مثال، در موقعیتی که شخص متخصص به دنبال جواب صریحی از متهم هست، متهم به جای انکار مستقیم از پاسخ به گونه‌ای طفره می‌رود یا گفته شخص متخصص را به گونه دیگری بازگو می‌کند. در مثال ۱۸، متهم مرد نمی‌خواهد به طور صریح اعلام کند که متهم خانم را نمی‌شناسد؛ زیرا در صورت انکار مستقیم شناختن متهم زن ممکن است شواهد و مدارکی ارائه شود و حقیقت روشن شود و در صورت تأیید مستقیم حرف قاضی مبنی بر شناخت متهم زن هرگونه فرصت رفع اتهام از او گرفته می‌شود و جای انکاری وجود نخواهد داشت. پس وی ترجیح می‌دهد ساختی را انتخاب کند که به طور مستقیم پاسخ بازجو نباشد.

۱۸). پرونده سه:

ق: بعد اومدی عقب نشستستی؟

م: ما نرفتم.

ق: پس اینجا شو قبول نداری؟

م: ما جلو، همون جلو که نشسته بودیم، ماشین وایساده بود. همون جا به من ایشون ...

در مثال ۱۹، متهم صراحتاً نمی‌گوید که گفته‌های قاضی را قبول دارد یا ندارد و سعی می‌کند که با به‌کارگیری جملات پیوسته از پاسخ صریح طفره رود.

۱۹). پرونده شش:

ق: مولا تو که گفتی هیچ سابقه‌ای نداری. هان؟ الان اسم واقعت چیه؟

م: مولا حسین شکوهی؟

ق: حالا مولا هستی یا حسین شکوهی؟

← م: دوتاش فرقی نداره.

ق: تو شناسنامه مولا هستی یا حسین؟

در مثال ۱۹، نیز متهم نمی‌خواهد اسم اصلی خود را به قاضی بگوید؛ زیرا سوءپیشینه او محرز خواهد شد. به همین دلیل نیز از پاسخ صحیح طفره می‌رود و جمله‌ای بیان می‌کند که حاوی پاسخ دقیق پرسش قاضی نیست و به همین دلیل قاضی مجبور می‌شود پرسش خود را برای به-

دست آوردن پاسخ دقیق مجدداً به نحوی صورت‌بندی کند که متهم مجبور باشد پاسخ دقیق موردنظر قاضی را بیان کند.

۴-۵. «خب» گفتمان‌ساز^{۲۸}

از دیگر موارد مشاهده‌شده در گفتمان موجود در دادگاه ده پرونده مذکور، می‌توان به کلمه «خب» در وجه پرسش آن اشاره کرد که مکرر از سوی بازجو پس از وقفه یا پایان برخی گفته‌های اشخاص غیرمتخصص مطرح می‌شود. کلمه مذکور شخص را به توضیح ادامه ماجرا ترغیب و به ساخت زنجیره روایت‌ها کمک می‌کند.

(۲) پرونده دو:

ش: با هم در ارتباط بودیم. یه روز اومده فیلم‌هامو از تو خونه دزدیده.

← ق: خب؟ ..

ش: با فیلم‌های تماس تصویری که با همدیگه داشتیم با تماس تصویری فیلم عروسیمو اومد داخل خونم دزدیده.

در مثال ۲۰، خانم شاکری به صورت منقطع و با کمی مکث صحبت می‌کند که قاضی با پرسش «خب» وی را به تعریف ادامه ماجرا ترغیب می‌کند.

(۲۱) پرونده شش:

و: خانم مینا مرادی با آقای رضا مردانی زن و شوهر هستن خونشون در بلوار سفیر جنوبی بوده ...

ق: خونه مشترک؟

و: نه

← ق: خب؟

و: نقل مکان می‌کنن میان کوچه چلسی ...؛ اما خونه شخصی خانم فرهنگ‌شهر هست ... شوهر خانم قفل خونه شخصی خانم رو شکسته.

۴-۶. قطع کلام^{۲۹}

از مسائلی که در گفتمان قضائی عموماً حاکم است، مسئله ازپیش تعیین‌شدگی نوبت‌گیری‌های

صحبت است. قاضی در جریان بازجویی دارای اختیار کامل برای صحبت و قطع کلام شخص غیرمتخصص است. به دیگر سخن، گفتمان ازسوی او هدایت می‌شود. بنابراین، می‌توان قطع کلام را نیز به‌منزله راهبردی برای تثبیت سلطه بازجو بر روند بازجویی و پیوسته نگاه داشتن روند پرسش‌گری مطرح کرد. در داده‌های موردنظر به‌وفور قطع کلام ازسوی بازجو دیده می‌شود (علامت * نشانه قطع کلام است):

(۲۲). پرونده دو:

ق: این تیکه رو متوجه نشدم چه جور اومد داخل خونه فیلم‌های عروسی تو دزدیده؟

← ش: زمانی که کلاس حضوری داشتم رفته بودم کلاس واسه گواهینامه که *

ق: خب چطور اومده داخل؟

(۲۳). پرونده سه:

ق: خب حالا اینارو... یه بار دیگه از اول برام توضیح بده.

← م: چشم ما با ماشین داشتیم می‌رفتیم با ماشین وانت از سر کار داشتیم میومدیم برخورد

کردیم با بنده خدا که *

ق: چه جوری برخورد کردی؛ یعنی چی برخورد کردی.

در مثال‌های ۲۲ و ۲۳، قاضی مادامی که متهم از پاسخ صریح طفره می‌رود و یا شاکی مسائل نامرتب را مطرح می‌کند، سخن متهم را قطع می‌کند و از او به‌طور مستقیم پرسش می‌کند تا به اصل موضوع بپردازند.

نکته جالبی که درخصوص قطع کلام در تمامی ده پرونده مشاهده شد، آن است که فقط در دو پرونده که وکیل متهم یا شاکی حضور داشتند افراد متخصص، یعنی هر دوی وکلا کلام قاضی را قطع می‌کردند و نوبت‌گیری را رعایت نمی‌کردند، در حالی که در تمامی پرونده‌ها فقط قاضی به‌منزله فرد متخصص اجازه قطع کلام فرد غیرمتخصص را داشت و عکس این موضوع دیده نشد.

۵. نتیجه

در حالی که رویکرد نظریه‌های صورت‌گرا به بررسی زبان توجه به جنبه‌های صوری زبان و ساخت‌های مورد استفاده آن است، نظریه‌های نقش‌گرای نقش و کاربرد آن را در بافت‌های

مختلف محور اصلی مطالعات زبانی خود قرار می‌دهند. در جستار حاضر نیز تلاش شد تا یکی دیگر از جنبه‌های کاربردی زبان در بافت (به‌طور خاص) قضائی و قانونی مطالعه و بررسی شود. برای نیل به این مقصود نیز نگارندگان فرایند بازجویی در دادسرا را انتخاب کردند و راهبردهای مورد استفاده در فرایند بازجویی ازسوی شخص متخصص (بازجو) و شخص غیرمتخصص را (متهم، شاکی و غیره) کنکاش کردند. از راهبردهای اصلی در فرایند مذکور می‌توان به پرسش‌ها اشاره کرد که نگارندگان در جستار حاضر جنبه‌های صوری و کاربردشناختی ساخت‌های پرسشی و گاهی جوابی شرکت‌کنندگان در گفتمان بازجویی را بازنمایی کرده‌اند. بر اساس پیکره‌ای متشکل از مکالمه فرایند بازجویی ده پرونده در دو شعبه از دادسرای عمومی، نگارندگان با ارزیابی پرسش‌های مطرح‌شده ازسوی قاضی، به این نتیجه رسیدند که هر چهار راهبرد مطرح‌شده در آرای حالت و جانسون (2010) شامل صورت‌بندی، تکرار پرسش، نقل‌قول و تقابل در گفتمان بازجویی پرونده‌های مذکور وجود دارد و همچنین، نگارندگان سه راهبرد خب گفتمان‌ساز، قطع کلام و نوع دوم تکرار پرسش را به راهبردهای مذکور اضافه کرده‌اند. گفتنی است که گفتمان بازجویی دارای ابعاد و جنبه‌های بسیار گوناگون و متنوع چه به‌لحاظ صوری و چه کاربردشناختی است که مستلزم پژوهش‌های عمیق‌تر و وسیع‌تری در حوزه قضائی است.

۶. پی‌نوشت‌ها

1. Mey
2. E. Holt
3. A. Johnson
4. Gibbons
5. M. Coulthard
6. A. Johnson
7. Plagiarism
8. Drew
9. Brennan
10. Nominalization
11. Multifaceted questions
12. Embedding
13. Formulating
14. Repeating question
15. Direct and indirect reported speech
16. Contrasting

17. Garfinkel
18. Sacks
19. Heydon
20. J. Heritage
21. D. Watson
22. News interviews
23. Toolan
24. Deictic orientation
25. P. Drew
26. Preallocated
27. Tag questions
28. Continuity KHOB
29. Interruption

۷. منابع

- رضویان، حسین و مریم جلیلی دوآب (۱۳۹۶). «ویژگی‌های گفتاری متهمان به سرقت در محاکم قضائی». *جستارهای زبانی*. د ۸. ش ۷ (۴۲). صص ۹۱ - ۱۱۶.
- روشن، بلقیس و سپیده بهبودی (۱۳۸۸). توصیف ویژگی‌های نحوی واژگانی متون حقوق مدنی فارسی. *زبان و زبان‌شناسی*. د ۵. ش ۹. صص ۱۰۵ - ۱۳۶.
- مؤمنی، نگار (۱۳۹۱). «تحلیل جرم زبانی "دروغ در نظام قضائی" از منظر زبان‌شناسی حقوقی (مطالعه موردی در محاکم قضائی تهران)». *زبان‌پژوهی دانشگاه الزهرا (س)*. س ۴. ش ۷. صص ۲۳۹ - ۲۶۵.
- _____ (۱۳۸۹). «زبان‌شناسی قانونی: بررسی شهادت در دادگاه با توجه به ویژگی‌های زبانی». *کارآگاه*. د ۲. س ۳. ش ۱۰. صص ۶۰ - ۸۳.
- _____ (۱۳۸۹). «زبان‌شناسی حقوقی؛ رویکردی برای شناسایی و تحلیل زبان مخفی». *کارآگاه*. د ۲. س ۳. ش ۱۲. صص ۱۳۸ - ۱۵۸.
- _____ و سیروس عزیزی (۱۳۹۴). «نقش تغییر موضوع و نقض اصول گرایس از سوی متهم در بازجویی‌ها (مطالعه موردی در آگاهی تهران بزرگ)». *زبان‌پژوهی دانشگاه الزهرا (س)*. س ۷. ش ۱۶. صص ۱۵۹ - ۱۷۹.

References:

- Brennan, M. (1994). "Cross-examining children in criminal courts: child welfare under attack". In J. Gibbons (ed.) *Language and the Law*. London: Longman. 199–216.
- Coulthard, M. & Johnson, A. (2010). *The Routledge Handbook of Forensic Linguistics*. UK: Routledge Publication.
- Coulthard, M.; Johnson A. & Wright, D. (2017). *An Introduction to Forensic Linguistics: Language in Evidence*. UK: Routledge Publication.
- Drew, P. (2003). "Comparative analysis of talk in interaction in different institutional settings: a sketch". In P J. Glenn, C.D. leBaron, J. Mandelbaum and R. Hopper (eds.) *Studies on Language in Social Interaction, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates*. Pp: 293–308.
- Drew, P.(1992). "Contested evidence in courtroom cross-examination: the case of a trial for rape". In P.Drew and J.C. Heritage (eds). *Talk at Work: Interaction in Institutional Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.Pp: 470–520.
- Garfinkel, H. & Sacks, H. (1970) "On formal structures of practical". In J.C. McKinney and E. A. Tiryakian (eds) *Theoretical Sociology*. New York: Appleton Century Crofts. Pp: 338–66.
- Gibbons, J. (2003). *Forensic Linguistics: An Introduction to Language in the Justice System*. USA: Blackwell Publishing.
- Gibbons, J. (ed.) (1994). *Language and the Law*. London: Longman.
- Heritage, J. & Watson, D. (1980) "Aspects of the properties of formulations in natural conversations: Some instances analysed". *Semiotica* 30–33/4. Pp: 245–62.
- Heydon, G. (2005) *The Language of Police Interviewing: A Critical Analysis*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Holt, E.J. & Johnson, A.J. (2006). *Formulating the facts: Questions and repeats in police suspect interviews*. Paper at International Conference on Conversation Analysis, Helsinki.

- Mey, J.L. (2001). *Pragmatics: An Introduction*, 2nd edn, Oxford: Blackwell.
- Olsson, Jonson, (2004), *Forensic Linguistics: An Introduction to Language, Crime and the Law*. London: Continuum.
- Momeni, N. (2012). "Analysis of language crime of 'Perjury/Lie' from forensic linguistics' Viewpoint: (A Case Study of Tehran's Judicial System)". *Journal of Language Reseach*. (4) 7. Pp: 239-265. [In Persian].
- Momeni, N. (2011). "Forensic linguistics: examination of court testimony in terms of linguistic features". *Detective journal*. (2) 10. Pp: 60-83. [In Persian].
- Momeni, N. & Azizi, S. (2011). Forensic linguistics: An approach to identifying and analyzing secret language. *Detective journal*. (2) 12. Pp:132-158. [In Persian].
- Momeni, N.& Azizi, S. (2015). "Role of topic shift and violence of Grice principles in interrogation: Forensic linguistics approach ". *Journal of Language Reseach*. 7(16) Pp:159-179. [In Persian].
- Razavian, H & Jalil, M. (2018). "Spoken features of the robbery defendants in court". *Language Related Research*. (8) 7. Pp: 91-116. [In Persian].
- Rowshan, B & Behboudi, S. (2009). "Description of syntactic and lexical properties of Persian civil law texts". *Language and Linguistics*. (8) 5.Pp: 105-136. [In Persian].
- Toolan, M. (2001). *Narrative: A Critical Linguistic Introduction*. 2nd edn, London: Routledge.